

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Tämä on rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Linja-Aho, Vesa (2020). Matkapuhelinhistoriaa vitriinissä ja vintillä. Skrolli 1, 68-69.

Skrolli kännykkänäyttelyssä

Matkapuhelinhistoriaa vitriinissä ja vintillä

Aalto-yliopiston oppimiskeskuksessa järjestettiin Nokia-puhelimien aikakausi-näyttely, joka kirvoitti muistelemaan.

Teksti: Vesa Linja-aho
Kuvat: Vesa Linja-aho, Rasmus Hakala

Pienen kyselemisen jälkeen se löytyy: TKK:n pääkirjaston eli nykyisen Aalto-yliopiston oppimiskeskuksen Visual Resources Centre -huone, jonka vitriineissä komeilee 70 klassikkokännykkää – ainakin jos klassikko määritellään yhtä väljästi kuin Helsingin Sanomat määrittelee klassikoravintolan¹.

Ja ovathan kännykät eli käsipuhelimet paljon tuorempi ilmiö kuin ravintolat. Tuotantotalousteekkarin **Rasmus Hakalan** kokoelmaan perustuva näyttely painottuu Nokian puhelimiin, mutta mukana on myös kiinnostavia nostoja muista merkeistä, joista mainittakoon maailman pienimmäksi puhelimeksi aikanaan hypetetty litteä ja pikkuinen Samsung SGH-X820 vuodelta 2006.

Nykyään puhelimissa pienuus ei ole enää tavoiteltava asia, ja nykyaikaisen pienen puhelimen googlailu tuottaa vain huokauksen ja silmien pyörittelyä.

Nokian aikakausi

Vitriinien viereisellä näytöllä pyörii vanhoja tv-mainoksia kännyköistä, sekä tietenkin kuuluisa Matrixin kohtaus, jossa **Keanu Reeves** napsauttaa banaanipuhelimenä paremmin tunnetun Nokia 8110:n liukukanen auki. Kännykkäfriikille kohtaus on kuin törmäyksessä tulipaloksi räjähtävä auto tai sisätilojen ammuskelukohtaus, joka ei vaikuta sankarin kuuloon:

¹ Helsingin Sanomat kutsui 15 vuotta toiminnutta Juuri-ravintolaa klassikkoravintolaksi muutamaankin otteeseen – ilman sen kummempia perusteluja. Yli 50 vuotta toiminut Lyon on selittelemättä klassikko, jostain Lehtovaarasta puhumattakaan, mutta hei...

8110:n liukukannessa ei ollut jouta, vaan se piti liu'uttaa käsin auki. Ponnahtava kansi tuli vasta wappipuhelin 7110:aan. Wap-hypetyksestä voisi kirjoittaa oman artikkelinsa, mutta kyseessä oli eräänlainen mobiili-internetin esiaste, jolla pystyi katsomaan lottorivin, uutisia tai bussiaikataulut pieneltä mustavalkonäytöltä – silloin kun se sattui toimimaan.

Hakalan kokoelma ei ole vain kasa puhelimia vaan malleista löytyy kunnan esittely ja näyttelyä elävöitetään tuotepakkauksilla ja värikuorimalliston esittelyllä. Vaihdeettavat värikuoret olivat aikanaan oma pieni teollisuudenalansa. Löytyypä vitriinistä yksi vyöpussukkakin – josta puhelinta oli hankala kaivella ulos, kun pehmomuovi oli liimautunut kiinni näyttöön.

Itse ostin ensimmäisen oman kännykkäni nestesokeritehtaassa tienatuilla kesätyörahoilla syksyllä 1997, kun aloitin lukion. Puhelin oli Nokia 3110, ja hintakin on syöplynyt mieleen: 2 850 markkaa. Puhelin ei oikeastaan ollut ensimmäiseni, koska olin jo keväällä ominut käyttööni perheeseen ostetun Nokia 121 -kapulan (990 mk). Nokia 121 toimi NMT 900 -verkossa, ja sellaiset nykypäivän itsestäänselvytykset kuten numeronäyttö ja tekstiviestit loistivat poissaolollaan. Puhelimen analogisuudesta oli satunnaisesti hyötyäkin: kohinan määrää kuuntelemalla saattoi etsiä antennille parhaan asennon heikossa kentässä.

Puolitoista vuosikymmentä allekirjoittanutta nuoremmalta Hakalalta jäi NMT-kausi kokematta: hänen ensimmäinen oma kännykkänsä oli legendaarinen Nokia 3310, jonka väitetty lujatekoisuus on lukuisten meemikuvien aihe. Tämä vuonna 2001 hankittu puhelin on yhä tallessa. Varsinainen keräilyharrastus alkoi myöhemmin. ”Noin kymmenen vuotta sitten aloin hankkia enemmän sellaisia Nokian puhelimia, jotka olivat lapsuudessa kiinnostaneet, mutta joita ei silloin ymmärrettävistä syistä lapselle hankittu. Vielä tärkeämpää etenkin kaik-

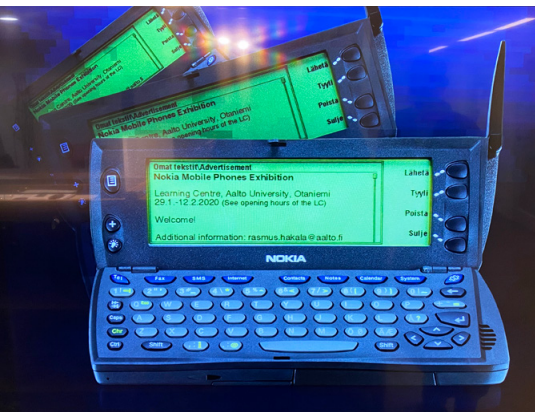
kein vanhimpien mallien keräilystä tuli, kun uutinen Nokian puhelinliiketoiminnan myynnistä Microsoftille julkistettiin”, Hakala kertoo Skrollille. Meemi hajoamattomasta puhelimesta on luonnollisesti tuttu Hakalalle, ja siitä otetaan riemu irti: vitriinistä löytyy myös hajonnut 3310. Harvinaista mutta mahdollista.

Nousu ja tuho

Vielä 2000-luvun alussa oli helppo osata Nokian puhelinmallit ulkoa. Nyt tehtävä on jos ei mahdoton (voihan piin likiarvonkin osata ulkoa 100 000 desimaalin tarkkuudella), niin ainakin haastava: malleja kun on useita satoja, eikä läheskään kaikkia tehty Suomen markkinoille.

Malleja tehtailemalla saatu menestys ei kantanut loputtomiin. Nokian noususta ja tuhosta yrityksenä on kirjoitettu kirjoja ja akateemisia artikkeleita, kännykkäkulttuurista ja itse kapuloista vähemmän. **Niko Kettusen** ja **Timo Paukun** vuonna 2014 julkaistu *Kännykkä – Lyhyt historia* on hyvä yritys, mutta harmikseni arvostettujen tiedetoimittajien teoksesta paistaa läpi, että sen kanssa on tullut kiire: lyöntivirheiden määrä kasvaa loppua kohti, ja teoksen viimeiset 50 sivua ovat sillisalaattia, johon on yritetty tunkea kaikki mahdollinen puhelinoppiihin virtsaamisesta kännykkäsäteilyhysteriaan.

Nokian tuhosta ihmisläheisen kuvauksen saa tuoreehkosta **Risto Siilasmaan** ja **Catherine Fredmanin** teoksesta *Paranoidi optimisti* (2018), jossa väistyvä Nokian hallituksen puheenjohtaja Siilasmaa kertoo Nokian alamäen tarinan yksityiskohtaisesti vuodesta 2008 alkaen. Pysäyttävien ja automattakalla äänikirjaversiosta kirjaimelliset huutonaaurut kirvoittanut kohta tiivistää yhtiön salailu- ja pimitämiskulttuurin: Siilasmaa saa pumppaamisen jälkeen Symbian-alustan kehitystyöstä vastaavan johtajan **Kai Öistämön** tunnustamaan, että Symbian-alustan lähdekoodin kääntäminen ”kesti ennen 48 tuntia, nyt se kestää vain 24 tuntia, ja

suunnitellamme sen nopeuttamista en-
tisestiään”.

Se, että Öistämö itsekkin oli saanut tietää tämän vasta äskettäin, ei paljoa lohduttanut. Ohjelmistoalan konkari Siilasmaasta tuntui kuin häntä ”oli si lyöty lekalla päähän”.

Kuka näitä oikein lähettää?

Nykyään erilaiset pikaviestipalvelut ovat itsestäänselvyys, mutta 1990-luvulta vuosituhatien alkuvuosikymmenelle viestittiin kalliilla tekstiviesteillä, joiden pituus oli aluksi rajoitettu 160 merkkiin. Myöhemmin niitä saattoi kirjoittaa pidempiäkin, mutta lasku tuli aina jokaisesta alkavasta 160 merkistä.

Tekstiviesti suunniteltiin alun perin yritysjohtajille.² Olisihan se kätevää, kun tylsästä kokouksesta saisi lähettää viestin huomaamattomasti kollegalleen. Tekstiviestikin oli aluksi luksustuote: kalliimmalla Nokia 2010/2110:lla saattoi lähettää ja vastaanottaa tekstiviestejä, mutta Nokian ”nuorisomalli” 1610:llä saattoi ainoastaan vastaanottaa niitä. Pian markkinoille tuli 1611, jolla onnistui myös lähettäminen. Tämä klassikkokapula sitten roikkuikin monen nuoren vyöllä, kunnes kännykän pitämisestä vyöllä tuli noloa ja puhelin päätyi takintaskuun. Pian ongelma ratkesi, kun markkinoille tuli housuntas-
kuun sopivia puhelimia.

1990-luvun puolivälin jälkeen suomalaisoperaattoreilla ihmeteltiin teks-

tiiviestien määrän rajua kasvua. Nopeasti selvisi, että tekstiviestejä lähettävät nuoret, eivät yritysjohtajat. Ilmiöstä haluttiin koppi, ja syntyi tutkimushanke, jossa kartoitettiin nuorten puhelimenkäyttötapoja ja tekstiviestejä kerättiin paperilomakkeille. Itse päädyin tutkimusaineistoksi vanhempieni bongamaan lehti-ilmoituksen perusteella. Tutkimusjulkaisu *Kännyssä piilevät sanomat* löytyy vieläkin hyllystä. Nopea selailu lämmittää muistoja – ja nostaa esille uusia: en edes muistanut, että tekstiviestien lähettämistä kutsuttiin aikalaisnuorisoin keskuudessa faksamuiseksi. Eipä kutsuta enää, ja oikeita fakssejakin pääsee jälkipolville esittelemään vain museoissa.

Se, että keksintö löytää täysin uuden käyttötavan tai kohderyhmän kuin mitä keksijät kaavailivat, ei ole mitenkään radikaalia: Youtuben perustajat tuskin haaveilivat tubettajista, ja Twitterin alkuperäiselle sloganille What are You Doing? nurmikonleikkuvideoineen lähinnä naureskellaan nostalgisesti.

Kännykkämuistot talteen

Kännyköiden keräily jälkipolville on tärkeää, mutta yhtä tärkeää olisi kännykkämuistojen ja käyttökulttuurin taltiointi. Tärkeä aineettoman kulttuuriperinnön vaalija, Suomalaisen kirjallisuuden seura SKS, toteutti vuonna 2017 suomalaisen tietokone- ja konsolipelimuistojen keruun *Joystickit kaakkoon* -projektissa. SKS:n verkkosivujen mukaan aineistoa kertyi 126 sivua ja vastaajia oli 54.

Vastaavaa tiedonkeruuta kännykkäkulttuurista ei ole tietojeni mukaan tehty. Mielestäni pitäisi. Tulipalokiire asialla ei ole, mutta mitä nopeammin ollaan liikkeellä, sen tuoreempina muistot ovat mielessä. Lähin edes sinne päin oleva hakuosuma on SKS:n *Puhelinperinteen kilpakeräys* vuodelta 1977.

Nokia 8850 (kuvassa kädessä) on Rasmus Hakalan mielestä kaikkein kaunein puhelinmalli. Vieressä Nokia 9210 Communicator.

Mitä yhteistä on miljardöörillä ja lukiolaisella?

Matkapuhelin on kokenut arkipäiväistymisen: **Elon Muskin** ja **Donald Trumpin** kaltaiset miljardöörit omistavat luksuskiinteistöjä, veneitä ja loistoautoja, mutta taskusta löytyy samanlainen iPhone kuin suomalaiselta lukiolaiselta.

Esineiden koettu statusarvo laahaa aina jälkijunassa todellisen statusarvon kanssa: kännyköihin suhtauduttiin ”turhina juppileluina” vielä vuosia sen jälkeen, kun puhelinten hinnat olivat laskeneet tavallisen ihmisen parin päivän palkan tasolle. Hyvän kuvan 1990-luvun kännykkädiskurssista saa vaikkapa **Saila Poutiaisen** väitöskirjasta *Finnish cultural discourses about the mobile phone communication* (2007).

Joku jäännekesitys puhelinten statusarvosta pyöri omassakin takarivossa, kun mietin, uskaltaako iPhone-entistä huippumallia kierrättää tokaluokkalaiselle. Aikaisemmin olin hankkinut lapsille alle satasen puhelimia kuten kaikki muutkin, mutta ajatus puhelimen myynnistä jossain tori.fi:ssä katsojineen ja ohareineen ei houkuttanut. Nostaako tonnin puhelin lapsen tikun nenään?

Ei kuulemma nosta. Sehän on vain puhelin. 📱

Nokia-puhelinten aikakausi -näyttely järjestettiin Aalto-yliopiston oppimiskeskuksessa 29.1.–27.2.2020.

² Nykymuotoisen tekstiviestin 160 merkin perusversio syntyi GSM-komiteatyönä 1980-luvulla. Suomessa sen keksijäksi on joskus mainittu teleinsinööri Matti Makkonen, joka kyllä vaikutti juuri näihin aikoihin Posti- ja telelaitoksella ja osallistui Suomen puolesta standardointiprosessiin. Tosiasiassa tekstiviestille ei kuitenkaan voida nimetä yksittäistä keksijää, eikä GSM ollut ensimmäinen tekstipohjaisia viestejä välittänyt tekniikka.